

Ось чому, визначаючи стратегічний напрямок розвитку країни, необхідно зрозуміти, що Україна має стати європейською за своєю сутністю, за внутрішньою облаштованістю, а не зятато прагнути кудись увійти [9]. Природно ж, ця ідея без активної ролі держави в усіх сферах людської діяльності не стане реальністю.

Література:

1. *Ревенко М.* Удосконалення державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки // *Економіка України*. — 2003. — № 12. — С. 51,52.
2. *Томіч І.* Фермери надіються на персональну підтримку // *Голос України*. — 2005. — 23 лютого. — С. 9.
3. *Парламентські слухання* “Економічна політика України: актуальні питання” // *Економіст*. — 2004. — № 6. — С. 20.
4. *Там же.*
5. *Томіч І.* Фермери надіються на персональну підтримку... — С. 9.
6. *Там же.*
7. *Гэлбрейт Дж. К.* Экономические теории и цели общества. — М.: Прогресс, 1999. — С. 7.
8. *Парламентські слухання* “Економічна політика України...”. — С. 20.
9. *Там же.* — С. 20,21.

Р. І. Ветров

ПРО РОЛЬ ЛІВОРАДИКАЛЬНОЇ ІНТЕЛІГЕНТНОЇ ВЕРХІВКИ УПЛСР (БОРБИСТІВ) В “САМОЛІКВІДАЦІЇ” ПАРТІЇ У 1920 РОЦІ

Питання про ліквідацію УПЛСР (борбистів) і входження її до КП(б)У в 1920 р. є дуже важливим в науково-теоретичному і практично-політичному значенні. Раніше радянська історіографія пояснювала сходження з політичної арени УПЛСР (борбистів) внаслідок її “ідейно-політичного банкрутства”, що примусило лідерів цієї партії піти “добровільно” на “самоліквідацію” своєї партії і вступати потім до КП(б)У [1; 2]. Сьогодні сучасна українська історіографія зображує ліквідацію партії борбистів тільки внаслідок підступної політики більшовиків, які штучно примусили цю партію під тиском політичних репресій піти на так звану “самоліквідацію” заради встановлення однопартійної комуністичної тоталітарної системи влади в Україні [3; 4]. Тому потрібно знову, хоча б

у стислому вигляді, розглянути це питання і, разом з тим, з'ясувати, яку роль в ліквідації УПЛСР (б) зіграла ліворадикальна інтелегентна верхівка партії.

В березні 1920 р. остаточно зійшла з політичної арени найбільш численна і найвпливовіша українська націонал-комуністична партія — УКП (боротьбистів). Тепер більшовики почали цілеспрямовану діяльність з метою поглинення УПЛСР (борбистів), яка займала тоді друге, після боротьбистів, місце у лівому таборі прокомуністичних, прорадянських партій в Україні.

Навесні 1920 р. УПЛСР (борбистів) нараховувала 7700 членів партії. Ця цифра, безумовно, вірна. Спочатку таку цифру навів дослідник П. Бачинський [5], а потім В. Полушкина [6], а всі інші дослідники лише повторювали її. Але треба розглянути ці дані в “розгорнутому” виді, тобто по губерніям та регіонам. А в цьому разі вимальовується цікава картина. Так, згідно з архівними даними, в Катеринославській губернії нараховувалось 1400 борбистів, Київській — 1250, Одеській — 1200, Херсонській — 1100, Харківській — 750, Полтавській — 700, Чернігівській — 450, Подільській — 425, Волинській — 175 і в Донбаській — 250, тобто всього разом 7750, або близько 8 тисяч членів партії [7]. Разом з тим треба відмітити, що іноді з міст самі борбисти повідомляли про значно більшу чисельність своїх організацій. Так, з Полтави повідомляли, що в губернії нараховується 1300 членів партії борбистів [8].

Крім того, майже у всіх партійних організаціях борбистів, де були постійні члени партії і чисельність яких завжди враховувалася, були ще й так звані співчуваючі, або кандидати, чисельність яких не завжди враховувалась. Вони склали, як правило, одну третину від чисельності місцевих організацій. Тобто, можна припустити, що загалом чисельність борбистів була значно більшою — майже 10 тис. чоловік. Таким чином, в Центрально-Східному регіоні та Півдні України, де населення в значній мірі було зрусифіковано, борбисти були дуже впливовою політичною силою.

Треба сказати, що питання про ліквідацію, або, точніше, входження борбистів до КП(б)У вирішувалося, на наш погляд, значно легше і простіше, ніж це було відносно партії боротьбистів. Це пояснювалось наступними основними факторами.

По-перше. Борбисти, на відміну від боротьбистів, ніколи не напо-

лягали на самостійності України. Навпаки, борбисти завжди стояли за створення єдиної всеросійської радянської соціалістичної республіки, а національне питання, зокрема про автономію України, було для них фактично другорядним. Тому в питанні про державне будівництво вони значно співпадали з більшовиками.

По-друге. Борбисти, на відміну від боротьбистів, ніколи не говорили про те, що тільки їхня партія є основною компартією в Україні, на базі якої повинно статися об'єднання всіх комуністичних сил. Навпаки, вони добре розуміли, що основною, головною Компартією в країні є КП(б)У, в яку тепер повинні ввійти і інші компартії, в тому числі і партія боротьбистів. Це також значно полегшувало рішення питання про об'єднання УПЛСР(б) з більшовиками.

По-третє, ліві російські есери завжди тісно співпрацювали з більшовиками, активно підтримували їх, особливо в період Жовтневої революції і встановлення радянської влади в Україні. Не випадково, що 9 грудня 1917 року за наполяганнями особисто В. Леніна 7 провідних лідерів лівих російських есерів були включені до РНКому, в тому числі двоє — М. Алгасов і В. Карелін — лідери лівих есерів Харкова.

Ліві російські есери брали також активну участь у роботі I-го Всеукраїнського з'їзду Рад, який відбувся 11-12 грудня 1917 р. в Харкові. Разом з більшовиками 4 лівих російських есера увійшли до складу ЦВК, а лівий есер Є. Терлецький був обраний до складу більшовицького уряду радянської України. Ліві російські есери також рішуче боролися проти німців, Гетьманату, Директорії, брали активну участь в роботі II та III-го Всеукраїнських з'їздів Рад, завжди входили до складу ВУЦВК, співпрацювали з більшовиками в центральних та місцевих органах радянської влади, навіть в ВУНК. Тому вони фактично були другою, після більшовиків, правлячою радянською партією.

По-четверте. Відомо, що борбисти зіграли велику роль в спільній з більшовиками боротьбі проти денікінщини за відновлення радянської влади в Україні. Не випадково, що саме в цей період, в грудні 1919 р. представник лівих боротьбистів В. Качинський, разом з лівим боротьбистом Г. Гринько, був включений до складу Всеукраїнського, головою якого був більшовик Г. Петровський. Все це ще більш зближало боротьбистів з більшовиками, закріплювало погляди

ліворадикальної верхівки про необхідність з'єднання партій в єдину компартію на базі головної, правлячої — КП(б)У.

Разом з тим не можна забувати, що між борбистами та більшовиками існували й принципові розбіжності. Так, лідери борбистів В. Качинський, М. Алексєєв, Є. Терлецький, визнаючи радянську владу, відверто протиставляли диктатурі пролетаріату “диктатуру трудящих, трудових класів”. Вони також засуджували підпорядкування наркоматів УСРР загальноросійським центрам тощо. Але це не заважало їм проводити політику на об'єднання з більшовиками.

З березня 1920 р. ЦК КП(б)У в присутності членів ЦК партії лівих борбистів Є. Терлецького і В. Смолякова розглянув питання про подальші стосунки цих двох партій і вирішив ввести представника борбистів до складу Раднаркому України, при умові, що партія борбистів буде брати активну участь в радянському будівництві [9]. Тим самим більшовики остаточно прив'язали партію борбистів до себе.

Ось чому цілком закономірно, що саме навесні 1920 р. в самій партії борбистів, особливо її лівої, інтелігентної верхівки, значно поширилися погляди на те, що вже настав остаточно той час, коли необхідно об'єднатися з більшовиками, здійснивши при цьому “ліквідацію” своєї партії на основі її “саморозпуску” та організованого вступу до КП(б)У.

Не випадково, що керівні органи партії борбистів: ЦК партії, газета “Борьба”, які були майже повністю в руках лівих есерів, вже відкрито почали обговорювати питання про об'єднання з більшовиками. Так, наприкінці квітня 1920 р. в постанові Одеського губкому партії лівих соціалістів-революціонерів (борбистів) підкреслювалось, що: “Відхід з історичної сцени партії боротьбистів поставив нас лицем к лицу з комуністами-більшовиками, а ми, — казали вони, — партія зовсім невелика”. Тому і “нам потрібно тепер вирішувати питання про об'єднання з більшовиками” [10]. В резолюції загальноміської конференції Одеси, яка відбулась в квітні 1920 р., підкреслювалось: “Єдина партія, з якою наша партія повинна працювати у тісному контакті, є партія міського пролетаріату — партія комуністична — КП(б)У”. Разом з тим вказувалося: “Но тільки коли КП(б)У стане робітничо-селянською, а не тільки робітничою, —

в цей момент стане можливим злиття наше з партією комуністів-більшовиків” [11].

Питання про об'єднання борбистів з більшовиками обговорювалося у всіх губкомках УПЛСР. Так, Катеринославський губком повідомляв ЦК: “Питання про злиття партії л. с-р. борбистів з партією більшовиків жваво обговорюється у всіх організаціях і знаходить багато прихильників” [12].

Враховуючи ці позитивні зрушення, які почалися в УПЛСР (борбистів), IV конференція КП(б)У в березні 1920 р., вирішуючи питання про ставлення до інших політичних партій і, перш за все, до боротьбистів, яких було вирішено прийняти до партії більшовиків, також торкнулася питання про ставлення до партії борбистів. У виступі Х. Раковського було сказано, що “питання про борбистів для нас стоїть в трохи іншій площині, ніж про боротьбистів” [13]. Він, безумовно, мав рацію, тому що партія борбистів, і особливо її ліворадикальна, інтелігентна верхівка, ЦК партії стояли на відверто радянських, пробільшовицьких позиціях, були за об'єднання з більшовиками.

Тому в прийнятій конференцією КП(б)У резолюції з даного питання говорилось, що: “Водночас необхідно залучення до партії всіх тих небагаточисельних елементів борбистів, які насправді поривають з контрреволюційною думкою про створення народництва і протиставлення села місту і цілком переходять на комуністичну платформу” [14].

Безумовно, рішення IV конференції КП(б)У про прийняття боротьбистів до партії зробили свій певний вплив на членів УПЛСР(б). Тому в квітні 1920 р. в керівних колах партії борбистів, її місцевих парторганізаціях почалось жваве обговорення питання: входити, або ні, до лав КП(б)У. Обговорення цього питання значно посилило й прискорило внутрішню диференціацію серед борбистів, різко посилило ліве крило партії, яке розгорнуло кампанію за самоліквідацію партії і вступ до КП(б)У.

На початку травня 1920 р. відбулась дуже важлива Рада партії борбистів, яка *однострійно* (підкреслено нами — автор) вирішила питання про “необхідність самоліквідації партії” і взяла політичний курс на здійснення цього і підготовку вступу до КП(б)У. В постанові Ради партії підкреслювалось, що: “в процесі революції соціалістич-

не народничество не тільки потерпіло організаційний крах, але й остаточно втратило свою ідеологічну програмну єдність”. Разом з тим Рада вказувала на великий ріст впливу КП(б)У серед трудового селянства, вбачала саме в цьому головну вимогу для курсу партії на самоліквідацію й вступу до партії більшовиків [15].

Також Рада партії запропонувала розглянути це питання у всіх місцевих парторганізаціях. Так розгорнулася широка дискусія серед борбистів. ЦК партії борбистів розіслав циркуляційний лист до всіх губпарткомів, в якому наполягав на необхідності самоліквідації і вступу до КП(б)У. При цьому ЦК партії борбистів пропонував місцевим парторганізаціям підтримати рішення Ради партії, і, більш того, перетворити злиття на масове. Остаточне рішення цього питання, говорилось в листі, відбудеться на з'їзді партії [16]. Безумовно, таке тверде, і при цьому одностайно, одноголосно прийняте рішення Ради партії борбистів про “самоліквідацію” і вступ до партії більшовиків відразу поклато початок жвавому обговорюванню цього питання у всій партії. Так, вже 16 травня 1920 року на пленумі губкому партії борбистів в Одесі була заслухана “доповідь про Раду партії, яка одноголосно вирішила питання про самоліквідацію і злиття з КП(б)У” [17].

В зв'язку з цим слід сказати, що майже все вище керівництво партії, перш за все її провідні ліворадикальні лідери, члени ЦК М. Алексєєв, В. Качинський, Б. Камков, Є. Терлецький та багато інших, а також голови значної більшості губернських та міських партійних організацій борбистів добре розуміли, що настав тепер той час, коли потрібно остаточно з'єднатися з більшовиками, увійти до лав КП(б)У. Тому самі ліві лідери партії борбистів активно пропагували таку лінію, контролювали діяльність місцевих парторганізацій, надаючи допомогу тим, хто ще коливався, й рішуче переривали діяльність тих, хто був проти об'єднання, входження до партії більшовиків.

В зв'язку з цим треба відмітити, що серед борбистів була також відносно невелика, але дуже енергійна група, або течія правих, представники якої рішуче виступили проти ліквідації своєї партії і вступу до КП(б)У. Очолили праве крило партії лідери київських борбистів В. Арнаутов, С. Мстиславський і Я. Браун. Вони створили незабаром на противагу лівому Політбюро ЦК борбистів своє

так зване Організаційне бюро, яке звернулось з листом до всіх членів партії борбистів, закликавши їх зберегти свою окрему незалежну партію. Вони почали діяльність з об'єднання всіх правих елементів, об'явивши бойкот ЦК партії, закликаючи не підкорятися його рішенням, з'їзду партії [18]. Спочатку правим елементам вдалось 4 липня 1920 р. отримати перемогу на загальному зібранні Київської організації, яка визнала самоліквідацію партії “контрреволюційним кроком”, засудила політику Політбюро і призвала делегатів з'їзду відстоювати збереження партії. Таку ж саму позицію зайняла спочатку Херсонська, а потім і Одеська організація борбистів [19]. Але значна більшість інших місцевих парторганізацій, під тиском свого ЦК, висловились на партійних конференціях, які відбулися в травні-червні 1920 р., за самоліквідацію партії та входження до КП(б)У.

Так, наприклад, відмічалось, що в Катеринославі “на чолі губкому партії стоять товариші, які виступають проти злиття партії з КП(б)У”. Однак незабаром сюди був присланий представник ЦК партії борбистів, який провів відповідну роз'яснювальну роботу про необхідність злиття партій. Тепер “питання про злиття партії вже знаходить багато прибічників” [20]. Також повідомлялось, що в “Полтавській губернії, де зареєстровано більш 1300 членів партії борбистів, значна більшість місцевих партійних комітетів висловились за злиття з більшовиками”. Полтавська губернська конференція борбистів 11 липня, а Харківська — 12 липня 1920 р. одноставно висловились за ліквідацію партії і входження до КП(б)У. У “Чернігівській губернії, де нараховується більш 400 борбистів, майже всі стоять за об'єднання” [21].

Більш важко вирішувалося це питання в Одесі, де значна частина керівництва губкому борбистів була проти об'єднання. Так, в протоколі засідання губкому партії відмічалось: “Вже для всіх низів партії стало зрозумілим, що Рада партії стала на шлях зближення з компартією більшовиків і злиття з нею, що означає ліквідацію самостійної партії. А ми, — говорилось в документі, — “проти такого рішення” [22].

Тоді, як вірно вказує дослідник О. Бриндак, ЦК партії борбистів прислав до Одеси свого відомого діяча, члена ЦК партії М. Алексева, який провів відповідну роз'яснювальну та організаційну робо-

ту. Вже через кілька днів на новій партконференції, на якій вже не було представників противників об'єднання, загальні збори міської конференції борбистів майже одноставно прийняли резолюцію про підтримку рішення Ради партії про злиття з КП(б)У [23]. Тому в протоколі засідання вказувалося, що в губернії: “Якщо раніше виступали проти, то тепер виступають за злиття з більшовиками” [24]. Теж саме сталося і в Київському губкомі, де, зламавши опір правої частини, було також прийнято за пропозицією лівих рішення про “злиття партії борбистів з КП(б)У” [25].

Завдяки рішучій і послідовній діяльності провідних лівих лідерів ЦК УПЛСР (борбистів) майже всі губернські та великі міські комітети партії однозначно висловилися за самоліквідацію своєї партії і вступ до КП(б)У. Таким чином, ми бачимо, що саме ліві лідери борбистів підготували всю партію, всі її місцеві організації до самоліквідації і вступу її лівої частини до КП(б)У.

Разом з тим слід сказати, що більшовики уважно слідкували за тими процесами, які проходили всередині партії борбистів. Вони оказували значну допомогу лівим борбистам, робили певний тиск на керівництво партії, підштовхуючи його уперед з метою прискорення ними відповідного кроку в справі “самоліквідації партії”. Так, 15 квітня ЦК КП(б)У прийняв рішення про припинення фінансування УПЛСР (борбистів), а в червні 1920 р. почав переговори з ЦК борбистів про остаточну ліквідацію їхньої партії і про умови вступу кращої, її лівої, революційної частини до КП(б)У [26].

Останнім кроком на шляху самоліквідації партії борбистів став IV з'їзд УПЛСР (борбистів), який відбувся 15-18 липня 1920 р. На з'їзд прибули 82 делегати від всіх губернських парторганізацій: Харківської, Катеринославської, Донецької, Полтавської, Чернігівської, Одеської, Миколаївської, а також Києва та Поділля. Спробу зірвати роботу з'їзду намагався зробити В. Арнаутов. Але з'їзд одноставно проголосив про припинення політичної діяльності і самоліквідацію партії борбистів: “... вже настав час консолідації всіх революційних сил під прапором Комуністичної партії більшовиків, і з'їзд постановляє влитися в Комуністичну партію” [27].

Так самі ліві борбисти припинили політичну діяльність своєї партії. Це був кінець партії, але сам процес самоліквідації повинен був завершитися до 1 вересня за рахунок саморозпуску місцевих

організацій і вступу їх членів до КП(б)У. Тобто місцеві організації ще існували, але єдиної політичної партії, ЦК вже не було.

Зрозуміло, що рішення з'їзду про самоліквідацію партії і вступ до КП(б)У обговорювалось потім в Одеському і всіх губкомах партії борбистів [28].

Сам процес ліквідації партії борбистів проходив так само, як і партії боротьбистів. При губкомах створювалися так звані “ліквідаційні трійки” у складі 2 більшовиків і 1 борбиста. Ці ліквідаційні трійки повинні були протягом одного місяця — в серпні — розглянути заяви колишніх борбистів і вирішити питання: приймати їх до партії більшовиків чи ні.

Як свідчать факти, значна більшість борбистів була прийнята до рядів КП(б)У. “Співчуваючі” партії борбистів переводилися кандидатами у члени КП(б)У [29]. Видатні ліві лідери партії борбистів зайняли відповідальні місця в партії більшовиків. Так, Є. Терлецький був введений до складу ЦК, а М. Алексєєв — кандидатом у члени ЦК КП(б)У [30].

Треба також сказати про те, що в квітні-червні 1920 р. відбулось значне скорочення чисельності організацій борбистів. Це було пов'язано, перш за все, з ідейно-політичною та організаційною кризою партії, а також з партійною мобілізацією не тільки більшовиків, але й борбистів на польський фронт. Все це призвело до дуже значного скорочення чисельності організацій борбистів в цей період. Так, згідно з підрахунками О. Бриндака, Одеська партійна організація за цей період скоротилася більш ніж вдвічі — з 1300 до 600 чол. [31]. Якщо в Київській організації борбистів в травні 1920 р. нараховувалось 1250 чол., то в липні їх зосталося всього 120 чол., в Катеринославській організації — відповідно 1000 і 260; Полтавській — 700 і 142 [32].

Треба сказати, що більш-менш точних даних про кількість борбистів, які в цей період увійшли до КП(б)У, сучасні дослідники, на жаль, не наводять. Але по окремим містам ці дані є. Так, О. Бриндак вказує, що Одеську губернську організацію КП(б)У поповнили 142 члени та 90 кандидатів з числа колишніх борбистів [33]. В Донецькому регіоні на момент входження до партії більшовиків налічувалось 198 чоловік, і майже всі увійшли до лав КП(б)У. Те ж саме явище було у Харкові, Катеринославі, Херсоні та інших міс-

тах [34]. В зв'язку з цим можна зробити висновок про те, що ті борбисти, які залишилися в партії на момент об'єднання, майже всі увійшли до партії більшовиків. В цілому їх нараховувалось біля 1000 чоловік [35].

Що стосується правих борбистів, які мали значний вплив у Києві, Одесі та Катеринославі, і які не бажали виконувати рішення IV з'їзду партії про "самоліквідацію партії", то вони були майже всі заарештовані НК, чекістами [36].

Так остаточно зійшла з політичної арени партія борбистів: ліва течія майже вся увійшла до КП(б)У, праві залишки опинилися під жорновами чекістів. Так КП(б)У все швидше перетворювалась в монопольну однопартійну політичну силу в Україні.

Література:

1. *Курас И. Ф.* Торжество пролетарского интернационализма и крах мелкобуржуазных партий на Украине. — Киев, 1978. — 315 с.
2. *Полушкина В. А.* Осуществление КП(б)У ленинской тактики по отношению к партии борбистов //Из истории Гражданской войны и интервенции 1917 — 1922 гг. — М., 1974. — С. 123-134.
3. *Бриндак О. Б.* Ліквідація більшовиками політичної опозиції та встановлення однопартійної системи в Україні в 20-ті роки ХХ ст. — Одеса, 1998. — 183 с.
4. *Ченцов В. В.* Політичні репресії в Радянській Україні в 20-ті роки. — Тернопіль, 2000. — 482 с.
5. *Полушкина В. А.* Названа праця. — С. 125.
6. ЦДАГО України. — Ф. 61. — Оп. 20. — Спр 194. — Арк. 128.
7. Державний архів Одеської області (Далі — ДАОО). — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 29.
8. Комуніст (орган ЦК КП(б)У) — 1920. — 8 березня).
9. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 7. — Арк. 11.
10. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 4. — Арк. 18.
11. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 33.
12. Четверта конференція Комуністичної партії (більшовиків) України. 17-23 березня 1920 р. Стенограма (Публікується вперше). — К., 2003. — С. 160.
13. Там само. — С. 467.
14. Борьба (Київ). — 1920. — 14 травня.
15. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 26-28.
16. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 7. — Арк. 11.
17. *Полушкина В. А.* Названа праця. — С. 133.
18. Там само.
19. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 29, 33.

20. Там само. — Арк. 30-32; *Борьба* — 1920 — 15, 16 июля.
21. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 26.
22. *Бриндак О.* Названа праця. — С. 108.
23. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 33.
24. Там само. — Арк. 30.
25. *Курас И. Ф.* Названа праця. — С. 288-289.
26. *Борьба* — 1920 — 21 липня; *Полушкина В. А.* Названа праця. — С. 132-134.
27. ДАОО. — Ф. 40. — Оп. 1. — Спр. 7. — Арк. 28.
28. *Бриндак О.* Названа праця. — С. 109.
29. *Ветров Р. І., Донченко С. П.* Політичні партії України в першій чверті ХХ ст. (1900 — 1925 рр.) — Дніпропетровськ — Дніпродзержинськ, 2001. — С. 189.
30. *Бриндак О.* Названа праця. — С. 99.
31. *Курас И. Ф.* Названа праця. — С. 289.
32. *Бриндак О.* Названа праця. — С. 108.
33. *Остапенко Я. М.* Ліквідація більшовицькими опозиційних політичних партій в Україні (1920 — 1925 рр.) — Дис... канд. іст. наук. — Харків, 2000. — С. 74-76.
34. Там само. — С. 74-76.
35. Всероссийская перепись членов РКП. Итоги партпереписи 1922 года на Украине. — Харьков, 1922. — С. 44-45.
36. *Маймескулов Л. Н., Рогожин А. И., Сташиц В. В.* Всеукраинская чрезвычайная комиссия. — Харьков, 1920. — С. 219.

С. А. Волкова

ЧЕСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ У 20–30-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ: АДАПТАЦІЯ В НОВИХ ПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ

В умовах становлення України як незалежної держави особливого значення набуває вивчення етнічної історії країни. Історія поліетнічних регіонів України безпосередньо пов'язана з дослідженням історичного минулого кожного етносу. Такі області, як Запорізька, Одеська, Херсонська та Кримська АРСР, у 20 — 30 рр. ХХ ст. постають рідкісним прикладом сплетіння культур та адаптації різних національностей в нових політичних умовах. В даному дослідженні розглядаються соціально-економічні, суспільно-політичні, культурні аспекти життя чеського населення південних областей України в період 20 — 30-х рр. ХХ століття.